

BLIVER 1980'ERNE LOKALRADIOENS TIÅR?

- INTRODUKTION TIL TEMASEKTIONEN.

I maj måned vedtog Folketinget en ændring af den gældende lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, der giver adgang til forsøg med lokalradio og -tv inden for en tre-årig periode. Vedtagelsen er en opfølgning af en tidligere forsøgsperiode, strækkende sig fra 1974 til 1977, som blev igangsat i forbindelse med en generel revision af radiospredningsloven i 1973. Forud for selve behandlingen af regeringens lovforslag var gået en diskussion ud fra en såkaldt ministeriel redegørelse, hvor regeringen annoncerede det kommende lovforslag.

I denne redegørelse, der blev afgivet til Folketinget i oktober 1972, bekendtgjorde regeringen, at man agtede at etablere en ordning, efter hvilken amter og kommuner fik adgang til at oprette lokal-radio og -fjernsyn. Det var ikke tanken, at det skulle være kommunerne selv, der drev programvirksomheden, men at man overgav retten til et selskab, men med ansvar over for det lokale styre.

Ideen i forslaget, der i nogen grad mindede om oprettelsen af lokal-stationer efter Danmarks Radios mønster, beroede på en generel kulturpolitisk målsætning, hvor decentralisering og såkaldt nærdemokrati sammen med en udvidelse af ytringsfriheden skulle nyde fremme.

Imidlertid blev det allerede i forbindelse med Folketingets diskussion af redegørelsen klart, at der ikke eksisterede noget flertal for ideen om lokal-radio og -tv, hvilket dog ikke afholdt regeringen fra i sit lovforslag, fremsat i februar 1973, at opretholde den som forslag til en lovgivning, der ville betyde et lokalt monopolbrud.

De politiske konstellationer havde naturligvis ikke ændret sig i løbet af juleferien, hvorfor det hurtigt var klart, at den del af lovforslaget, der handlede om de lokale aspekter ikke ville blive vedtaget. Under udvalgsarbejdet landede man derfor på en løsning, der foreslog en forsøgsperiode fra lovens ikrafttræden (juni 1974) til april 1978. Under denne forsøgsperiode skulle der være mulighed for at eksperimentere med drift af lokal-radio og -fjernsyn, dog kun i forbindelse med kabel- og fællesantenneanlæg. Spredning i luften blev ikke tilladt.

Vedtagelsen af denne forsøgsordning faldt sammen med oprettelsen af DRs provinsafdeling og dermed regionalradioerne, hvorfor 1973-loven, der ellers mest huskes for Erhard Jakobsens ihærdige pr-virksomhed for fairness-regler og andre ideer, der gik i den modsatte retning af de kulturpolitiske målsætninger, må siges at være introduktionen til en opblødning og på længere sigt brud med radio- og fjernsynsmonopolet. Hermed lagde den sig helt på linje med politiske tiltag i andre

vesteuropæiske lande, der i de samme år netop var præget af opbygning af lokalradioer samt forsøg og forsøgslignende virksomhed med lokalradio og -fjernsyn.

Den danske forsøgsordning, der blev administreret af et udvalg nedsat af kulturministeriet, hvor der sad repræsentanter for journalister, dagblade, amter og kommuner, Danmarks Radio, ministeriet samt forskningsrådene, blev ikke nogen succes.

I det nævnte udvalgs kommissorium hed det bl.a., at udvalget havde som opgave, udover at opstille retningslinjer for forsøgene, give forsøgstilladelser osv., at analysere resultaterne af de afholdte forsøg med henblik på en endelig lovgivning i 1977. Det var tanken, at forsøgene skulle finde sted på udvalgte områder, og at resultaterne med udvalgsbetænkningens ord skulle kombineres med dybtgående undersøgelser og overvejelser bl.a. under hensyntagen til den konstaterede hastige udvikling inden for den tekniske udvikling på kommunikationsområdet.

Det skulle ikke blive udvalget forundt at foretage det planlagte granskningsarbejde, idet der under forsøgsordningen kun blev tale om meget få forsøg - forsøg der samtidig var karakteriseret af for kort varighed, for ringe økonomi, for dårlig teknik og teknisk rådgivning og af en utilstrækkelig afrapportering fra forsøgsgruppernes side. Konsekvensen var, at man stort set stod uden baggrund for at anbefale en lovgivning, da udvalget skulle udfærdige sin indstilling.

Dette skete i Lokal radio- og fjernsynsvirksomhed. Rapport afgivet af det af ministeren for kulturelle anliggender i juni 1973 nedsatte udvalg, afgivet i juni 1977, og udvalget slog her fast, at der ikke var grundlag for at lovgive efter forsøgsperiodens udløb, og man konkluderede derfor, at en ny forsøgsperiode måtte til, hvor man bl.a. burde bestræbe sig på at stille økonomiske midler til rådighed for forsøgene i større omfang end de maksimalt 12.000 kroner, ministeriet under den overståede ordning havde kunnet spytte i kassen pr. forsøg.

I løbet af forsøgsordningen afholdtes stort set kun forsøg med lokal-tv. Disse fandt sted i Varde, Haslev, Ishøj, Næsby, Vejle Amt og Farum(Midtpunkt). Som sagt var forsøgene meget kortvarige og antallet af produktioner var ringe - kun i Næsby ved Odense nåede man at forsøge sig i to runder, således at man anden gang havde mulighed for at drage lære af første rundes (overvejende dårlige) erfaringer. Kun i Farum og i Holmegård fandt der forsøg sted med lokal radio og begge steder kun for en meget kort bemærkning.

Som nævnt gør der sig det forhold gældende, at forsøgsperioden ud over at rumme få forsøg med et ringe erfaringsgrundlag til følge kun er beskrevet i

rapporter affattet af personer, der arbejdede i forsøgene. Disse er opsummeret i udvalgsrapporten. Kun i et enkelt tilfælde (Haslev) var der tale om en egentlig videnskabelig undersøgelse af forsøgets forløb og resultater, cf. litteraturlisten.

Med baggrund i omtalte erfaringer og i medfør af den gældende lov om radio- og fjernsynsvirksomheds §26, hvori det hed, at der senest i 1977/78 skulle fremsættes forslag til en lovrevision efter gennemførelsen af forsøgsordningen, fremsatte regeringen i december 1977 forslag til lov om radio- og fjernsynsvirksomhed. I lovforslaget indgik igangsættelsen af en ny forsøgsperiode, hvor grundlaget skulle være flere penge og en bedre koordinering og spredning af forsøgene således som foreslået af udvalget.

Selvom lovrevisionen alene var fordret med baggrund i forsøgsperiodens afslutning, fremsatte regeringen samtidig en række andre ændringsforslag, som der var en kraftig modstand mod i Folketinget. Paradoksalt nok bevirkede dette forhold kort fortalt, at hele loven faldt på gulvet med det resultat, at den gamle blev forlænget - men uden forsøgsordningen, for den var jo udløbet!

Det har ikke siden været forsøgt at få en ny lov igennem, og da Statsministeriet i 1980 nedsatte Mediekommissionen (cf. Massekultur & Medier 1/1981), som bl.a. skulle overveje lovgivning omkring radio og tv, var det klart, at en ny lov havde lange udsigter.

Vel bl.a. af denne grund fremsatte kulturministeren derfor i januar 1981 forslaget til den i indledningen omtalte udvidelse af loven, således at en ny forsøgsperiode kan igangsættes med start omkring begyndelsen af 1982.

Den nye forsøgsordning ligner den gamle, idet der er tale om en generel indkaldelse af ansøgninger, som skal behandles af et udvalg sammensat nogenlunde tilsvarende det gamle. Udvalget får dog flere penge at gøre med, idet ministeriet i forvejen har afsat i alt 3 millioner kroner til forsøgene i forventning om (og formelt under forudsætning af), at et tilsvarende beløb findes hos kommunerne, altså i alt mindst 6 millioner kroner. Det bliver samtidig tilladt under forsøgsperioden at sende via æteren. Forsøgsordningen begrænses derfor ikke til områder, hvor der findes kabelanlæg. Ifølge henholdsvis det gamle udvalgs konklusioner og anbefalinger samt bemærkningerne til loven bliver det udvalgets opgave at sikre, at forsøgsordningen denne gang kan bære en endelig lovgivning igennem, hvor det bl.a. vil være et krav til fordelingen af forsøgsmidler, at de finansierer et bredt spektrum af forsøg både geografisk, strukturelt og programpolitisk.

Ved færdiggørelsen af dette nummer af Massekultur & Medier var det ikke muligt

at danne sig et overblik over, hvilke typer af forsøg, der kommer igang under den nye forsøgsperiode, idet udvalget knap nok var nedsat, men ifølge den diskussion og forhåndsinteresse, der har omgivet loven allerede inden ministeriet officielt gennem annoncering har indkaldt ansøgninger, ligger det klart, at der denne gang bliver tale om en langt mere dynamisk periode, hvor mange og forskelligartede interesser har meldt sig. Herved står de nye forsøg i modsætning til perioden 1974-77, hvor interessen kunne være på et lille sted. Der er altså tale om, at der nu er langt mere focus på de muligheder, der foreligger i forbindelse med anvendelsen af radio og fjernsyns på lokalt plan, og samtidig ser det denne gang ud til, at der samler sig stor interesse omkring radiomediet.

Dette kan have mange årsager, men det spiller selvsagt ind, at vi i Danmark siden den gamle forsøgsperiode dels har fået et veletableret båndværksted i København, dels et mobilt båndværksted i provinsafdelingen og endelig har været vidne til forsøget med Svendborg Radio.

Interessen omkring radiomediets muligheder er ikke alene noget dansk fænomen, tværtimod er det den generelle erfaring i de vesteuropæiske lande, at radioen opprioriteres mere og mere bl.a. på baggrund af 1970'ernes ikke alt for positive erfaringer med lokal-tv. Lokal-tv dominerede 1970'erne bl.a. med baggrund i videomediets pludselige opdukken i kølvandet på en almindelig medieoptimisme udtrykt hos Enzensberger og mange andre, men det viste sig hurtigt, at også video har fjernsynsmediets tunge og kostbare karakter både i tid, penge og betjening, og radioen blev derfor meget naturligt et nærliggende, lethåndterligt og fleksibelt alternativ.

På baggrund heraf handler de følgende artikler om radioens anvendelsesmuligheder på lokalt plan belyst ved eksempler fra udlandet.

I almindelighed er orienteringen om udenlandske medieforhold meget ringe i Danmark, og dette gælder ikke mindst omkring udviklingen inden for de ikke-professionelle medier, fx lokal-radio.

For at råde bod på dette, bringes derfor artikler om erfaringerne i tre lande med helt forskellige forudsætninger.

Indledningsvis giver Lars Qvortrup en oversigt over, hvad der sker på området lokal- og nærradio med specielt henblik på de nordiske lande og med udgangspunkt i en række mere generelle og principielle overvejelser vedrørende lokalradioens brugsværdi og karakter.

Herefter præsenteres erfaringer fra Sverige, hvor Lowe Hedman gennemgår resultaterne af de svenske nærradioforsøg, som nu resulterer i fremsættelsen af en lov om nærradioer i sommeren 1982.

I England har der siden 1976 været mulighed for at oprette små lokalradioer,

der dog kun må sende på kabler. Helle Baagø og Ellen Ø. Andersen, der i foråret besøgte nogle af de engelske lokalradioer, fortæller om, hvordan små reklamefinansierede sendere fungerer, og om, hvordan de er udgangspunkt for en hel bevægelse, der som mål har en generel tilladelse til at lave lokalradio.

Endelig ser Mogens Schmidt på situationen i Italien, der siden midten af 70'erne har udviklet sig dramatisk og helt anderledes end i de øvrige vesteuropæiske lande. Denne udvikling har baggrund i en række højesterets- og forfatningsrettsdomme, der har præciseret, at der er frit slag i æteren, når det gælder lokalradio- og fjernsynsvirksomhed. Hvad en sådan laissez faire tilstand har betydet, er, som artiklen påpeger, ikke entydigt positivt.

Som det allerede omtales i Qvortrups indledende artikel, hænger interessen for lokal- eller nærradio tæt sammen med en generel bevægelse i de vestlige samfund, der i etableret politik ofte går under betegnelsen decentralisering, nærdemokrati etc., og som inden for andre grupperinger giver sig udslag i en øget prioritering af lokale spørgsmål af politisk karakter samt opkomsten af en mængde interessegrupper, der arbejder med lokale spørgsmål. Denne tendens til at fokusere på "nærmiljøet", som også har fundet udtryk i tilkomsten af en lang række nye lokalmedieformer, hvoraf lokalradioen blot er ét eksempel, undersøges nærmere i den sidste artikel i temadelen, hvor Hermann Bausinger, der er professor i Tübingen, med udgangspunkt i en historisk analyse af begrebet hjemstavn og dets sammenhæng med identitetsfølelsen hos såvel den enkelte som sociale grupper, påpeger det meget sammensatte billede, der præger interessen for nærmiljøet i disse år.

Litteratur om de tidligere danske forsøg:

Frandsen, Poul: "Flere forsøg, tak - og flere penge." I Erik Thygesen (red.):
Uprofessionelle Billeder. Informations Forlag. 1980.

Frandsen, Poul: Haslev Lokal-tv. Undersøgelse af en forsøgsperiode.
Institut for Pressforskning, Århus 1977.

Lokal radio- og fjernsynsvirksomhed. Rapport afgivet af det af ministeren for
kulturelle anliggender i juni 1973 nedsatte udvalg. Ministeriet for
kulturelle anliggender, 1977.

Prehn, Ole: Lokal-tv. Erfaringer fra 1970'erne. Ålborg Universitetsforlag
1981.

Tidsskriftet Dansk Video Tidsskrift har behandlet såvel danske som
udenlandske forsøg løbende.

ADMINISTRATIONEN AF DE DANSKE LOKALRADIO OG -TV-FORSØG

Til at administrere forsøgsordningen med lokalradio og -tv, har Ministeriet for kulturelle anliggender nedsat et udvalg.

Udvalget består af:

Overingeniør Børge Nielsen, Generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet.

Direktør Chr. W. Reves, Danske Dagblades Forening.

Programchef Per Stig Møller, Danmarks Radio.

Afdelingschef Jørgen Brummerstedt, Danmarks Radio.

Oplysningskonsulent Hanne Castenschiold, Forbrugerrådet.

Journalist Tove Hygum Jakobsen, Dansk Journalistforbund.

Sognepræst Villy Mølgaard, Danske Lytteres og Fjernseeres Fællesforbund.

Kontorchef Niels Arthur Hansen, Amtsrådsforeningen i Danmark.

Borgmester Jørgen Jørgensen, Kommunernes Landsforening.

Forskningskonsulent Erik Nordahl Svendsen, Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Kandidatstipendiat Ole Prehn, Statens humanistiske Forskningsråd.

Ekspeditionssekretær Børge E. Nielsen.

Proprietær Jakob Højlund.

Fuldmægtig Kirsten Østman, Ministeriet for kulturelle Anliggender. (formand)

Omkring 1. december 1981 offentliggør udvalget de generelle retningslinjer for forsøgsordningen. Der vil herefter være en ansøgningsfrist til 1. februar 1982, hvorefter udvalget påbegynder behandlingen af ansøgningerne med henblik på sendetilladelser.

Spørgsmålet vedr. forsøgsordningen, indhentning af ansøgningskemaer m.v. til:
Lokalradio og tv-udvalget, att. Kirsten Østman,
Ministeriet for kulturelle Anliggender,
Nybrogade 2, 1203 København K. Tlf.: 01 - 13 93 01.

DECENTRALISERING AF RADIOMEDIET: DEMOKRATISERING ELLER LEGITIMATION?

Af Lars Qvortrup

En af de vigtigste og mest mulighedsrige udviklingstendenser for de europæiske massemedier i efterkrigsperioden er - efter min mening - decentraliseringen af ætremedierne (og specielt: radiomediet). Den er vigtig, fordi den går imod den koncentration og centralisering af medierne, som ellers har været fremherskende. Og den er mulighedsrig, fordi den - i modsætning til den generelle mediekoncentration - åbner op for folkelig deltagelse: den rummer altså mulighed for demokratisering af massemedierne og demokratisering ved hjælp af massemedierne.

En af betingelserne for at nyttiggøre disse muligheder er imidlertid, at den entusiasme, som de vækker til live, suppleres med nøgternhed. Ikke for at tage livet af entusiasmen, men for at kvalificere den.

På de følgende sider skitserer jeg den decentralisering af radiomediet i de vesteuropæiske - specielt de skandinaviske - lande, som med en bemærkelsesværdig samtidighed og ensartethed har fundet sted i perioden efter 2. verdenskrig. Derefter forsøger jeg at besvare de spørgsmål, som spontant melder sig: Hvad er årsagen til denne decentraliseringsproces? Hvorfor tager den fart i 1960'erne og 1970'erne? Hvilke interesser gemmer der sig bag udviklingen? Og hvilken effekt har den: Er den systemstabiliserende, dvs. bidrager den til en legitimation af de vesteuropæiske samfund, som i stigende omfang kritiseres for at afskære individet fra reel medbestemmelse? Eller indebærer den en demokratisering, dvs. forøger den individernes muligheder for at forme deres tilværelse?

Overalt er forsøgene på at besvare disse spørgsmål som sagt orienteret mod målet: At udvikle den skolede entusiasme.

Decentraliseringen af radiomediet.

Decentraliseringen af radiomediet er gået for sig i de fleste vesteuropæiske lande, men under vidt forskellige former: I Italien er decentraliseringen sket uden om en statslig kontrol. Her dominerer kommercielle og folkelige interesser. I Storbritannien er udviklingen sket i konkurrence mellem statslige og private kræfter. I de nordiske lande er udviklingen sket i statsligt regi eller i hvert fald under klar politisk kontrol.